MONUMENTA VIAEQVE
In honorem et memoriam Iohannis Ørberg
Řím, 9.-16. července 2010

Když jsem před několika lety začal na pražském Akademickém gymnáziu pracovat s dánskou učebnicí Hanse Ørberga, *Lingua Latina per se illustrata, Familia Romana*, rozhodně jsem netušil, že se změním ve vyznavače přímé metody výuky latiny, a už vůbec jsem si nepředstavoval, že jednou proniknu přímo do hlavního stanu živých latinářů. Sama existence učebnice, která nesestává z izolovaných sentencí nevyváženého obsahu, z gramatiky a slovníčku, nýbrž pracuje – podobně jako kdysi řecký *Thrasymachos* britských tvůrců Pecketta a Mundaye – s iluzí příběhu, se mi tehdy zdála revoluční až dost. Bavilo mě vést žáky k tomu, aby si z toku půvabného vyprávění sami lovili mluvnická pravidla, teprve postupně uváděná do systému, a aby na místo nekonečného listování ve slovníku studovali text a obrázky. Že bych si však troufl položit latinsky jinou otázku, než jakou autor nabízí v „Pensu C“ na konci každé kapitoly, to nepřicházelo v úvahu.

Pár objednávkových e-mailů (vůbec mě tehdy nenapadlo, že kdybych nezaváhal, mohly být odpovědi na ně v latině) a na začátku školního roku vždy obrovský balík z Ørbergova nakladatelství *Domus Latina* (byly v něm pokaždé vloženy i výtisky zdarma) jsou jedinou osobní vzpomínkou na muže, který dal nový směr mým latinským hodinám. Když jsem se pak prostřednictvím *Pražského latinského kroužku* dozvěděl o římské konferenci věnované jeho památce, příliš jsem se nerozmýšlel.

Mezinárodní setkání učitelů latiny, studentů klasických jazyků a všech ostatních, kteří žijí pro živou latinu a mají silné pouto k latinsky psané literatuře, *Monumenta viaeque*, bylo v pořadí již třetí a navazovalo na obdobné konference v Neapoli a Szegedu (*Humanitas*, 2007, *Litterarum vis*, 2008). Ve spolupráci s *Italským institutem pro filozofická studia* jej pořádala italská vzdělávací instituce s širokým nakladatelským záběrem *Academia Vivarium novum*, reprezentovaná svým charismatickým ředitelem Luigim Miragliou. Letos se latináři sešli v jejím novém sídle poblíž Říma, které škola pro své studenty před časem získala. Stánek, jehož se tu klasické vzdělanosti dosta-

lo, je zcela jedinečný. Moderní patrová budova disponuje veškerým potřebným zázemím. Má dobře vybavené učebny, přednáškový sál a rozsáhlou knihovnu. Studentům tu jsou k dispozici i hřiště a bazén. K meditativním procházkám láká i nádherné okolí v dosahu Věčného města. Jen stěží mohla latina ožít během konference v působivějších kulisách!

Zněla z posluchárен a učeben, ozývala se na chodbách, nad vybranými lahůdkami v jídelně, bylo ji slyšet u kávy, během exkurzí a výletů i před spaním s kartáčkem na zuby v ruce. Snad proto zněla tak živě, že pokaždé jinde a jinak. Brzy mi došlo, že není důvod, abych se snažil napodobit Ørbergův restituovaný hlas, typický hlavně pro německy mluvící latináře, a už vůbec ne specifické a z hlediska původu mluvčího tak průzračné odnože, jimiž jsou latiny anglofonních a frankofonních kolegů. Že bylo někdy obtížné v svižném proudu palatalizovaných souhlásek rozhodnout, zda se ještě mluví latinsky, nebo přece jen zvítězila italština? Odpověď v ústech nás hojně tu zastoupených Čechů, s pečlivě vyslovovanými délkami samohlásek a s respektem k penultimovému pravidlu, vrátila jazyku jeho vážnost. Zvlášť v seminářích, při čtení textů se účastníci, alespoň v mém případě tomu tak určitě bylo, snažili svým přednesem zároveň „reprezentovat" zemi, jejíž latinu si osvojili. V rozmanitosti přístupu k výslovnosti jsem našel dříve netušené bohatství. A kromě toho, odhalovat původ mluvčího ze závislosti na mateřštině je samo o sobě zábavné.

Konferenci zahájil znalec římské literatury, moudrý a přátelský učitel s jemným smyslem pro humor, emeritní profesor z univerzity v Heidelbergu Michael von Albrecht, spolu se svým berlínským kolegou, profesorem Andreasem Fritschem. Tento přední komeniolog nabídl zúčastněným i půvabnou ukázku z vlastní tvorby, za niž se mu dostalo bouřlivého ohlasu: *Quamvis multi eam laudent, / pauci ea loqui audent. / Nos hanc linguam usurpare / nemo poterit vetare. / Quod tot saecula fecere, / nobis licet adhibere. / Lingua, quae sit in honore, / viva demum fit in ore.*

Svou první řeč pronesl i antický rétor, přísný i laskavý hybatel veškerého konferenčního dění, ředitel Akademie Luigi Miraglia. Latina je pro něj živé pouto se světem a myšlením generací před námi. Jeho posilováním, zvláště výchovou a vzděláváním mladých lidí, lze v jistém smyslu čelit krizi dnešního světa. Do jeho kritiky se pak – při redukci na italské poměry – vášnivě vložil. Stranou přitom nenechal ani univerzitní prostředí, z něhož vycházejí chabě připravení absolventi, neschopní podnítit zájem svých příštích žáků. Zvlášť cenný je naopak odkaz latinských humanistů. Jsou mu vzorem nejen myšlením či mravními postoji, ale i didaktickými přístupy. Právě oni razili názornost a přirozenost ve výuce, ona efektivní pravidla, která se mnohdy

vytratila. Blízký je mu i jejich odpor k pseudoučenému akademismu odtrženému od reality.

Ne každý z více než dvou set účastníků možná v tu chvíli zcela sdílel Miragliovu víru v latinu jako v účinný nástroj k nápravě světa. O tom, že schopnost latinsky mluvit či psát se blahodárně projevuje i při čtení textů a v jejich interpretaci, a že má tudíž smysl vést k ní i žáky, však asi nepochyboval nikdo.

Metodám učitelské práce založené na živé komunikaci byly věnovány dopolední semináře i společná plenární zasedání. Účastník měl zpravidla na výběr ze tří současně probíhajících seminářů, z nichž jeden se obvykle týkal výuky Ørbergovou induktivní metodou. Pozoruhodné je, že je nevedli jen zkušení pedagogové, nýbrž často i bývalí, či dokonce současní studenti Akademie (někteří z nich tu strávili nad studiem jen několik měsíců!). Nabídli neotřelý pohled na výuku s důrazem na zábavnost a stali se živými důkazy úspěšnosti přímé metody. Hned po skončení své hodiny se tito přesvědčiví učitelé obvykle okamžitě vraceli ke svým hostitelským povinnostem. Poděkovat za zajímavý seminář jste tudíž mohli hned vzápětí, když vám o pauze připravili kávu a zákusky.

Zvláště vyhledávané byly třídy, v nichž se z didaktického hlediska rozebírala konkrétní místa z učebnice *Familia Romana*, protože mnozí z přítomných podle ní vyučují, nebo se k tomu alespoň chystají. Rád potvrzuji, že velkého ohlasu došly semináře mladých českých latinářů, např. Jiřího Čepeláka o fabulování jako prostředku upevňování gramatických struktur (*Narrare necesse est*), nebo Bořka Marka a Petra Honče nezapomenutelně dramatizujících slavnou Petroniovu povídku („*Matrona quaedam Ephesi...*“). Plenární zasedání byla v režii vtipné Nancy Llewellynové z Katolické univerzity ve Wyomingu. Ta k demonstraci svého dynamického pojetí výuky založeného na postupech amerických vědců, lingvisty Johna Rassiase a psychologa Jamese Ashera, využívala i půvabu několika amerických studentek, které ji doprovázely.

Poslední den se do programu didaktického bloku zapojil i Luigi Miraglia. Vrátil se k britským předchůdcům Ørbergovy metody, zvláště k W. H. D. Rouseovi a k instituci (*Schola Persica*), již před 1. světovou válkou v Oxfordu založil. Hromadný odchod první generace jejích učitelů do války, z níž se už většina z nich nevrátila, přispěl k pozdějšímu příklonu k tradičním metodám výuky. Když „Aloisius noster“, jak byl ředitel Akademie a nezlomný propagátor přirozeného přístupu ke vzdělání během konference často nazýván, hovořil o cambridgeské škole, nebylo možné nevnímat, že její odkaz po řadě desetiletí znovu ožil právě tady v Římě.

Odpolední a podvečerní semináře probíhaly obvykle nad literárním, filozofickým či teologickým textem. Velmi často do něho účastníky konference uváděli zasvěcení badatelé a vynikající univerzitní učitelé. I tady se naplňovalo Senekovo: *Longum iter est per praecepta, breve et efficax per exempla.* Diskuse „*De argumentando per absurdum apud Lucretium*“, kterou vedl Claudio Piga z Akademie *Vivarium novum*, je nezapomenutelná i proto, že se odehrála v interiérech vily Lante, přednáška o latinsky psaném životopise G. Washingtona, již proslovil Kurt Smolak, profesor vídeňské univerzity s moravskými kořeny, ve vile Sciarra na Janikulu, bude zas navždy spojena s výhledy na Řím, stejně jako nedostižný pentagonální Palazzo Farnese v Caprarole s nádhernými renesančními freskami bude zásluhou stejného učence připomínat, „*Quid Prudentius poeta Christianus summum civium Romanorum officium censuerit.*“

Nejpůsobivější spojení latiny s místem se však podařilo navodit v Ostii, kde Miragliova četba ze Senekových listů o nesnesitelném lázeňském mumraji bránícím filozofovi v koncentraci přerostla v divadelní představení, které si v ničem nezadalo s Plautovým *Amfitryonem* inscenovaným tamtéž téhož dne, a pak samozřejmě v Tivoli, kde nám přesvědčivě ztvárněný císař předčítal z *Pamětí Hadriánových* tak dojemně, že by to jistě ocenila i sama jejich autorka Marguerite Yourcenarová, shledávajíc nadto překlad do latiny kongeniálním. To už však *Monumenta viaeque* pomalu mířila ke svému slavnostnímu závěru a k římské hostině s přepestrou nabídkou všemožných dobrot.

Nebylo pro mě vždy snadné hovořit s kolegy v alespoň trochu svižném tempu, ne pokaždé totiž následovala slova, byť jsem se držel věci. Pokud tedy mé poděkování těm, kteří letošní setkání připravili a jeho průběh všestranně zajistili, nezaznělo v Římě dost jasně, řeknu to ještě jednou, protože „*me hanc linguam usurpare nemo poterit vetare*“.

Sodales carissimi! Velim paucis verbis (ignoscite si nimis rusticis) ea, quae maximi sunt mihi ponderis, effere. Magno igitur gaudio afficior, quod mihi plus quam unam hebdomadem in Academia peragere licuit, ubi varia seminaria participabam, in colloquiis cum ceteris magistris (nisi vires deficiebant) aderam, tot loca pulcherrima necnon ad visendum aptissima, quae numquam lustraveram, adibam et benignitate vestra fruebar. Romam veni, ut discerem, quo modo melius docerem. Roma reverti, ut Pragae de ea mirabili insula cultus et humanitatis c.n. Vivarium novum discipulos meos certiores facerem. Exempla enim, quae mihi diebus conventus dedistis, ita sunt efficacia, ut iter ad Latinitatem vestra gratia nunc multo sit mihi brevius. Spero me plura, quae Romae didici, domum apportaturum esse et viis naturaliter docendi instructum etiam discipulos meos facilius ad monumenta ducturum.

Ceterum plurimos fautores Latinitatis ex toto animo reginam linguarum diligentes Romae inveni. Multi eorum sunt iuvenes, quorum nemo de illo firmo vinculo inter nos et maiores, quod Aloisius in oratione prima tam pulchre explicavit, videtur dubitare. In hac re summam spem nobis omnibus consistere arbitror. Gratias maximas vobis ago.

Ondřej Prokop (Praha)